„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Георгијевића на главној пијаци.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

БРОЈ 75. У НОВОМ САДУ У СРЕДУ 13. МАЈА 1892. ГОДИНА XXVII.

ГЛАВНИ УРЕДНИК: СТЕВАН ЈОВИЋ. | ВЛАСНИК: СЛАВКО СВЕТ. МИЛЕТИЋ. | ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АНДРИЈА ПЛАВШИЋ.

БУГАРСКЕ ПЕТЉАНИЈЕ.

Стамбуловљев лист „Малькь Вѣстникь“, који излази у Пловдиву, баш се људски хвата са „Заставом“. Нема скоро броја, у ком не би он посветио неколико својих стубаца „Застави“, а у бр. 19. од 9. маја о. г. (баш исти дан кад и „Дневни Лист“) окомио се у пуна два ступца на нас, да све пуца. Бесни Бугарин, бесни у својој срдитој немоћи и моли Бога, да би му ми ма којим начином доспели у шаке, да нас поучи, како се у Бугарској кроји правда.

Он не може да разуме, од куда „Застави“ оригинални дописи из Софије, па пошто је пре натуцао, да се ти дописи нама готови шиљу из редакције „Варшавског Дневника“, дакако уз лепу свотицу златних и сребрних рубаља, сад се пита у неком чуду: Је ли могуће, да ми у збиљи имамо дописника у самој Софији, а да га не може да прокљуви Стамбуловљева полиција? На то своје питање он сам себи одговара, па вели: или „Застава“ нема дописника у Софији, јер би ми (Бугари) за њега морали дознати, те се њезини дописи фабрицирају у уредништву њезином, или пак, није друкчије, ти дописи се пишу у софијском ерпском конзулату и под званичним печатом шиљу у Београд, а оданде у Нови Сад.

„Мали Весник“ вели, да се ми срдимо (не, ми се не срдимо, ми вас од срца жалимо) на њега, што нас он по кад и кад изобиличи, да имамо доста, па да ми за то „нечовечно“ нападамо јадне Бугаре, који теже за слободом. О, јадни човече, Бугари и слобода! — Та то су два појма, који се никако не слажу. Погледајте само на историју вашега 500-летнога скрушенога ропства!

Он вели, да себи наш главни уредник пуни џепове руским рубљама, па да живе господски. (Луда једна; српски генерални конзулат и руске рубље!! Ми би му желели да ужива у таквом господству, у каквом живе наш главни уредник!) Даље вели, да је наш гл. уредник голем лажац и да се одликује у дивљој злоби против Бугара! А то све за то, што Бугари не ишту, да буду подложни „руској кнути!“

О, ви жалосни људи, како се сада размахујете, кад вас је та руска „кнута“ ослободила од чуда и покора, какво вам некад спремао Мидхат паша, кад вас је живе натицао на — колац, а ви покорно љубили руке и ноге тирана и у прашину се савијали пред турском обешћу! И ви још имате образа, да нама спомињете Сливницу, коју је спремила народу српском вртоглавост и покварености његових тадањих вајних власника, који изведоше народ у сред зиме нага и гладна на касапницу ваше руском школом и руским настојањем створене и бројем онда знатно претежније војске!

„Мали Весник“ ужасно се срди, што наш софијски дописник (који нам се, на жалост, доста ретко јавља) пише о нечовечном поступању против јадног Каравелова и срди се грозно за то, што је наш дописник критиковао предлог „М. В.“ да се Каравелов стави пред војени суд. Он нас пита: од куда ми можемо знати, какве доказе бугарско правитељство има против Каравелова, да ми (наш дописник) велимо, да он није крив? — А ми му на то одговарамо: да ми, све и кад би могли, не маримо претуривати по бугарским канцеларијама — ми смо доста видели, како поступисте са Паницом и другим жртвама Стамбуловљева крволоштва! Ако је Каравелов крив, за што му не судите — а ако није крив, што га јадника пребијате по вашим ужасним тамницама, за што га не пустите на слободу? Ми познајемо лично Каравелова, знамо какав је он био жарки родољуб за време док сте стењали под игом турским и знамо да је он био министар-председник ваш, и данас, у један мах, што не може да подноси Стамбуловљеву тиранију — данас је највећи злочинац! Ко би вам то веровао?!

„Мали Весник“ лупа се у прса и прича нам како Бугари имају своје редовне и безпристрасне судове. Да, управ тако, како су их имали Срби за време владе Милутина Гарашанина. Незна се ко је био већи тиран — онда Гарашанин у Србији или данас Стамбулов у Софији! Но, ми мислимо, да ипак првенство припада Стамбулову!

Но најсмешнији је „Мали Весник“ кад он нама прича: како се у Бугарској нико не затвара без доказа кривице! Та и у правилно владаним државама догађа се, да се у блудњи затвори по који невин човек, а камо ли се то не би догодило у држави, која није признана, која се одржава против воље сигнатарних европских власти, која са целим својим уређењем виси у ваздуху и коју држи на окупу једино страх и трепет пред нечовечним делима једног Стамбулова?! Ако није тако, зашто је пао невини Белчев? Зашто је уморен Вулковић?

Да... да... „М. В.“ у истом броју у уводном чланку ставља у једну паралелу грозно звере, анархисту Равашола и — Боже прости — Њ. В. руског цара Александра III. Који ужасни безобразлук! Тако се ми (ни нико други) не усудисмо писати о вашем назови-кнезу Фердинанду! Да Руси су криви и њихов цар, што се родољуби бугарски настоје решити тираније Стамбуловљеве — кубуром и ножем!

Ви српским радикалима пребацујете ужас почињен са Јеленом Книћаниновом и Јеленом Марковићком; оним радикалима, који су на Краљевици гинули у борби против те тираније и покварености и који су морали испред насиља да оставе своју отаџбину, па да се потуцају од немила до недрага и да кубуре јадно!

Ви истичете опозиционе новине у Србији, велећи да погледамо на чуда и покор, које износе те новине. Да, гледамо ми то; али то су ваша рођена браћа, пишу за туђе паре и — лажу као и ви!

„Мали Весник“ завршује свој чланак, велећи дословце: „Боље би било, место да се старате за Бугарску, да употребите вашу снагу за уређење Србије, која је у многим својим приликама заостала и за самом Турском. Дајте ваше савете Пашићу: да не затвара своје противнике по свом ћефу само зато, што нису његове присталице!“ Ми на то велимо: да се Србија нема заиста у ничем да постиди пред Бугарском јер у њој влада воља закона а у Бугарској је закон: Стамбулов. Даље велимо: да ми г. Пашићу немамо шта да саветујемо, нити смо позвани да му саветујемо. Ми немамо с њим никаквих односа и он ће и без нас знати шта он има радити. А што се затварања тиче, „М. В.“ у та затварања се тако уживео, да чисто не може ни да помисли да то не бива и другде тако.

Оканите се ви тираније, поштујте право грађана бугарских на њихово самопределење, удесите ваше односе с Европом и пружите тако нашем дописнику прилике да може да успише о вама што добра и ми ћемо се одушевљено радовати, кад будемо могли у нашем листу славити и хвалити вас.

Ми имамо нашега сталнога дописника у Софији, који је мудрији од ваше „свемоћне“ полиције, али тај дописник не седи у српском генералном консулату, с којим ми апсолутно никаквих односа немамо.

Ми смо независан лист. Нас не издржавају ни руске рубље ни српски динари него нас издржавају паре наших одушевљених претплатника. Ми не мрзимо ни вас ни кога другога. Ми љубимо истину и правду па према томе пишемо: тицало се то вас или наше рођене државе или кога другога.

Ваша бесна вика, ваше подле денунцијације неће нас запаничити. Док год будете радили рђаво како радите данас, ми ћемо вас оштро критиковати, а учините ли шта добра, ми ћемо вас одушевљено хвалити, јер на послетку ви сте наша словенска браћа и ваша судбина искрено и топло лежи нам на срцу.

Јесте ли нас сад разумели?

Нови Сад, 12. маја.

Крај толиког покора, ето, часнога нам крста, на нас и калуђерског органа „Срп. Сиона.“ Омамузао се, узјашио коња виловита, узео буздован у десну а бритку ђорду у леву па, ето, на.... помози Боже, наопако по нас! Све је то до сада била шала и ти Бугари и ти Далматинци око „Српског Гласа“ и ти Бошњаци и Херцеговци око „Bosn. Post“, „Bošnjaka“ и „Glasa Hercegovca“ и ти Србијанци око „Видела“ и „Српске Заставе“ и ти Мађари око „Pest. Lloyd-a“ и ти Хрвати око „Hrvatske“ све се то некако прегорело — али шта сад, наопако, кад је устао „Српски Сион“?!

Тај поштовани лист у свом бр. 19. од 10. о. м. доноси на стр. 304. чланак под насловом: „Предлог дисциплинарне уредбе“ и пошто нам рече, да смо ми „елеменат, којем су појмови реда и рада дужности и одговорности страни и немили“, да радимо „за рачун егоизма личног, у најбољем случају партизанског“ (реци му, да ти не рече!) а његови људи да се „озбиљно старају за цркву народ и автономију“ (дивна иронија!) јер су они „раденици умни и хонетни“ вели: да неће улазити у полемику и баш због тога што „неће да улази у полемику“ пита нас: „је ли то малиција, инфамија, смушеност или глупост!“

Слава Богу, ти калуђери „Сионови“ су заиста људи „умни, хонетни“ а пре свега врло „васпитани и фини!“

Напослетку ставља нам калуђерски орган (нећемо да речемо „чегртало“, јер то

ЛИСТАК.

ПАВИРЦИ ИЗ НОВОСАДСКЕ КРОНИКЕ.

Нови Сад, 11. маја.

Не, нисам знао да ће мој последњи допис узбунити сву господу с реда, а из „цвета“ новосадског грађанства. Да сам знао, да не одговара ни најмање истини, да господа не читају „крваву“ „Заставу“ — био би се још позабавио са унијатским попом, који је имао ту ретку почаст, да га његов драги пријатељ г. Јован Грчић илуструје а за пријатељство — јер што се тиче дивних производа песника „жумберачких елегија“ имаћемо прилике да се и с тиме позабавимо, те и ми оценимо тај толико хваљени рад г. Јована Храниловића, наравно, кад оно што ваља приписшемо у заслугу ономе чије је, а г. Јовану што остане!

Истина, каже нам „цвет“ да ми и „крвави“ и „окрвављени“ радикали немамо појма о књижевности; по њиховом мишљењу ми смо добри за Шилерове „разбојнике“ — али и они, по нашем тврдом и непоколебивом уверењу добри су да уђу у оне приповетке „библиотеке за грош.“ Али тек, ако и не знамо шта је књижевност, како они мисле, опет знамо за „фелере“ појединих књижевника, па и г. Јована — као и Арсе „воћкова“, који је писао да кроз Дубровник иду морски канали а бродови долазе до под саме трговачке куће, да искрцавају еспап. Да „воћков“ није био у Дубровнику, опет како-тако. Рекли би човек се у љутини, лупајући шегрте, истрчао... али он је био! Дакле? Отишао „воћков“ у Рим да промени турин, дошао из Рима са два турина!

Него вратимо се на почетак. Последњи број „Заставе“ направио узбуну. Куварице жале милостиве а милостиве се љуте на милосне... Све се то ускомешало по Н. Саду а зашто? Шта је било тако страшно написано? Јесам ли икога вређао? Не! Просто сам госпође неке господе (по радикалски грађанке грађана) узео за пример. Е, ако поштовани мужеви не трпе, да се, по њима њихове поштоване жене, никоме не износе за пример, то је њихова ствар — у коју ја нећу да дирам. До душе ја сам био негалантан, што сам похитао са оним дописом, јер да сам се малко устрпио, многи из „цвета“ били би ме уверили, како су они потписали ону повереницу, само под тим условом да не угледа бела дана. Тако су бар неки говорили. Има ли веће бруке, већ кад неки доктори и професори нешто потпишу стидећи се, да оно што су потписали угледа бела света? Да, али ми разумемо — овде се говори о питању женске части. А богме, решетајући то питање, господа нека имају крупних мрвица по својим џеповима, имају на поштованим главама неке „каранфиле“..... а у коју врсту болести све то спада, упућујемо их да анализују у апотеки Хаџи-Гавре Плавшића, јер он је... дипломисани апотекар а у неке болести разуме се из многогодишњег искуства. Дотле ми све иде добро а добро ми иде, јер пишући ово ја се смејем, а знам мој ће смех да уроди њиховом љутином — али тек кад се сетим Јована Храниловића, унијатског попа, перо се окреће тумбе. Боже драги, што се он потписао? Зар је и он компетентан да суди о женској части? Та он нити је био, нити се сме женити. Он, по заповеди папе, несме ни да зна за жену — он мора да је неки убави љиљан, символ девичанства у оном бокету новосадског „цвета“ грађанства? Он се по свој прилици сетио своје афере са покојним епископом Илијом Храниловићем! Што се дакле и он потписао — и то да каже, како др. Полит незна бегати са мегдана! Охо, излишно је његово уверавање, колико и онога, који је год. 1888. у Загребу уверавао једног Србина да је Српству спас у папству, а то онда кад је ишао г. Пасарићу, уреднику „Vienca“, знате мало ниже од „Kazališta“ а тек до банових двора... Г. Јован Храниловић, се је по „нагнућу“ свога српског срца заветовао богу, да ће бити унијатски попа, па као такав има само једну мисију — да и друге православне унијати, ако може. Сад верујемо, да је др. Полит Србин „од ока и скока.“ За Српство му јамчи патријарх, за православље поп-унијат — и ја сам готов... за данас, јер имадем још штофа, само, господо, док се приберете. Ако вам позли отидите у Хаџи-Гаврину апотеку, да вам даде по оном рецепту 2 граме „калманига“ — quis de nobis scribere, satyram scribere — да, да, ону сатиру: о јелену и волу!*)

Малош.

*) Ја знам да ће се многи чудити оваковом писању. Али овај губави „цвет“, који је сваког кужио није се никако могао излечити нашим оружјем. Прихватио сам њихово, да их њиховим излечим. Шат им ово буде добра лекција. Ово је за данас увод.

СТАРИ ЗВОНАР.

I.

Ма до Пеште ил до Поле да се винеш, не би нашао ни лепши ни бољи звона, од звона на кули к-ске цркве. На далеко су боме чувена та звона. Малом и средњем има већ око две стотине година а глас им је тако звучан, тако силан да се на читаву миљу чује. Вешти су мајстори били те старе звонолије.

Али велико звоно, то је тек чудо од звона. Та нема таког ни у градовима, где станују владике и патријарси Кад стари чича-Глиша, звонар зазвони у велико звоно, скидају боме капу и крсте се, мал те не чак у Новом Саду, и сваки ће тек да рече:

— Ала брује к-ска звона!

Али К-чани знају и да цене своја звона. Стари звонар, чича-Глиша, има више плате, него што министар просвете мисли, да да данас толиким учитељима.

Тридесет година већ, како је чича-Глиша звонар и како се стара око звона. Често, кад

не би било „фино“) нека питања, на која да му одговоримо.

Ми ћемо у једном од идућих бројева тај чланак прештампати у целости, и онда ћемо бити тако слободни да задовољимо поштовани калуђерски орган. Само већ унапред молимо, нека нам се извини, ако можда у том одговору не будемо доста фини, јер шта ћемо, ми не можемо за то, што нас је Бог створио „фукаром“, што значи у калуђерском и „велеумном“ жаргону (наречју): радикалима. Ми ћемо свакако настојати, да бар пођемо трагом финоће поштов. калуђерског органа.

* * *

— На другом месту доносимо допис из Стоца. Дописник нам каже како су Ђиро Трухелка и неки Фиала раскопавали стародревне гробове — и пре него на саму ствар пређемо, треба да и самоме дописнику нешто растумачимо. Он вели да не зна јесу ли ова господа из Сарајева дошла дозволом земаљске владе. Одговарамо: јесу! Ђиро Трухелка управитељ је земаљског музеја у Сарајеву и као такав он не сме нигде без владине дозволе. Године 1882. земаљска влада издала је једну наредбу, по којој је строго забрањено свакоме, без њезине дозволе откопавати рушевине, ма какове врсте. Господа нису откопавали гробље криомице, већ у присуству котарског управитеља. Дакле, без сваке сумње, све што је учињено — учињено је владином дозволом. Сад ће нам се рећи: а зар се сме замерити археоловима, да копају гробове? одговарамо: мора им се и замерити и забранити, да откопавају оне гробове, на којима изрично стоји написано: „да је проклет ко у те кости дирне!“ На послетку јесу ли ти гробови владина својина? Јесу ли старе рушевине православних манастира, на земљишту, које и данас припада православним црквама, владина властитост? Ако постоји наредба, да се без владе не смеју откопавати рушевине, то не значи, да их може сама влада откопавати, него само власници а и они онда, кад за то добију дозволу. Археолови су пронашли да је то римокатолички манастир — и ако су нашли часну трапезу. Пронашли су, да је богомилски и ако су нашли икона. Зашто они увек проналазе оно, што не постоји, а што постоји крију? Зашто никад не могу да нађу ни једну рушевину православног манастира? За оно исто, зашто се у музеју земаљ. владе у Сарајеву виде мађарски балчаци, швапске кациге и оклопи и римски новци а ништа, управо ништа српскога. Каже се, да се све српске старине односе у Пешту и замењују мађарским и швапским, како би се тобож свак уверио у музеуму, да влада кроз 13 година још ни једне српске старине није нашла.

Још нам дописник прича, како у селу Крушеву граде римокатолици на темељу православног божјег храма римокатоличку цркву. Српска омладина, пре него се тај ужас догоди, послала једнога, да сними натписе а овога отерао котарски управитељ. Зашто? Зар није ни то допуштено, — та да, треба уништити и спомен православља, треба и гробље раскопати само да се не зна, да је ту некад била православна црква. Ми чисто не разумемо надлежне: какова им вајда од оваке работе? Овамо не сметају, да се граде нове православне цркве а онамо и спомен старих цркава уништују. Је ли с тога, да се тако докаже, како оне земље нису старином српске? А зар има те силе на свету, да то докаже? — На послетку дописник се тужи на Саву Бјелановића. Њему послали допис и замерили влади, а г. Саво владу поштедио... То је сумњиво и њему и свој омладини „која данас (како нам пише у пропратном писму) нема вере у г. Сави. Не само столачка, али готово сва Србадија Босне-Херцеговине нема вјере у њему, осим неколико смушењака из Сарајева, јер су сви на чисто са држањем г. Саве — — само нису на чисто неки српски (па и радикални) новинари, који су пренели и један допис из Херцеговине из „Срп. Гласа“, у којему је допису говорено о градњи ове римокатоличке цркве, али тако, као да су свему криви Хрвати а не влада. Дописник се на то љути, јер омладина је хтела и владу опинути а Бјелановић допис исправио, омладину обмануо — преварио! И такав допис, у којему је српска омладина преварена, јер она је за све чинила одговорним владу — пренепе и неки радикални листови.

Колеге смо — али на част им, кад у неким стварима поступају лакомислено!!

О СРБИЈИ.

Земун, 5. маја.

Читајући допис из Београда под насловом „Пријатељи Србије“ у бр. 70. цењене „Заставе“ видео сам да се спомиње и неки Чивутин Вајс, који такође протурује по чивутским новинама лажне вести о Србији, а том намером: да Србију на страни омаловажи. Овоме се много не чудимо, чивутски су то послови. Али се чудимо нечему другоме. Овај Вајс протеран је ради свог прљавог заната из Србије и наравно забрањено му је да у Србију прелази — па ипак, он прелази сваки дан по један и више пута и како сам каже, ради неких својих приватних послова, а да му је то и српска влада допустила. Ми не верујемо, нећемо да верујемо да би му српска влада после забране, опет допустила прелаз... као што не можемо да верујемо да Вајс има тамо других послова, осим да прима инструкције... јер шта би он сваког дана ишао у Београд и задржавао се по два сата а увек ради својих приватних послова. Је ли он трговац или подузетник?!

Али многи ће нас питати: код кога иде Вајс у Београд и код кога се задржава? Одговарам одмах: код Андре Петровића на Сави. Сад нек о томе суде читаоци, шта има да ради отерани Вајс у Београду, код једног полицајног чиновника? С тога уповорујем надлежне да се о томе распитају, шат дознају: чије инструкције прима Вајс и коме служи Петровић, да ли српској влади или каквом страном посланству? Добро би се било и о том распитати, којој партији припада овај чиновник и онај, који му дозвољава да са Вајсом конферише?

Што се тиче г. Ђурчића, уредника „Нар. Дневника“, не треба ни мало да се чудимо, та он је већ у тесну свезу ступио са г. Хабелом и узајамно један другом на вечеру одлазе, а особито од како је Хабел после свога „невиног страдања“ рехабилитован те у извесном посланству добија плату од 2400 фор. **С. Ђ. П.**

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА.

Столац (Херцеговина) 2. маја.

Прије неколико дана спремљена су од сарајевске зем. владе овдје два археолога, на име г.г. др. Ђиро Трухелка и Фрањо Фиала, да изналазе старине, да преписују и копирају натписе са гробница, и у опште што год нађу старо, да узму и носе са собом у Сарајево. Горе речена господа археолози, незнам да ли су дошли с дозволом зем. владе — само знам, да што год су радили, да су радили у пратњи котарског управитеља г. Адамовића. Они са 40—60 радника прекопаше све гробове некадашње прве господе и властеле херцеговачке, војвода и бољара српских, не обзирући се што на сваком од ових стоји зарезано: „Онај, који крене кости моје нека је проклет сином, оцем и св. духом“ и то на старо-славенском језику. — Постоји предање, да у селу Попратима по сата далеко од Стоца, био је некад величанствени манастир православни, те они по народном приповиједању доведоше на то мјесто до 40 радника, копаше и шта мислите? Нађоше темељ од једне чисто православне цркве и у њој часну трапезу, икону св. Богомајке са крстом и још неколико ствари. Али поред свих ових јасних доказа, да се негда на томе мјесту подизао православни манастир, господа изјавише, да је ту католичка црква била! А послије опет, да је и Богумилска. Чујте само поред часне трапезе и икона још хоће да доказују, да је то био католички па опет богумилски манастир!! Наш је народ усљед овога огорчен, тим више што су господа све споменике, плоче и кости неђе одвијели. Залуд се наша општина за ово потужила надлежној духовној власти, кад јој још не долази одговор.

Два сата далеко од Стоца у маленом сеоцету Крушеву, налазе се развалине од једне православне цркве. Каже се да ју је дао сазидати некакав богати потурчењак и то као задужбину својој мајци. И шта мислите, на овоме мјесту спремају се римокатолици да подигну манастир римо-католички. Ми (т. ј. омладина) чим смо за ово чули нађосмо једног честитог младића, спремисмо га да сними натписе са гробова, који се око цркве налазе, али га г. управитељ, који се тамо случајно десио, оћера. Овај жалосни догађај стависмо до знања, на вријеме, **некадашњем храбром браниоцу српскијех светиња г. Сави Бјелановићу, написасмо чланак, у којем изнијесмо доказе против управитеља и овдашњих власти, али г. Саво је изоставио све и на ово ћути, ђе се о влади говори а зло је, а у осталом сваки допис, који није против чиновника, врло радо прима.** Па вас, г. уредниче молим, да се за нас заузмете и ово донесете, јер суде-

ћи по листовима, који овде излазе, а који вас увијек нападају и грде заједно са „Срп. Гласом“, ви се о нашим стварима занимате и Српство браните.*) **Кастриотић.**

*) Молимо Вас братски, јавите нам се чешће. Будите нам срдачно поздрављени. Уредн.

Поглед по свету.

— Говори се од неког времена о покушајима, који се чине да се створе зближење између цара Вилхелма и кнеза Бисмарка. Најпре се говорило да кнез Бисмарк пристаје на споравум, ако се његов син Херберт политички рехабилитује. После се опет чуло, да о таквом захтеву не може бити говора, јер гроф Херберт не тражи за себе положај опуномоћеног министра на каквом страном двору, него се задовољава да буде посланик у сабору. Овим гласовима на супрот пуштају се вести, да у Фридрихсру-ху нико не жели да гроф Херберт буде постављен за опуномоћеног министра на страни а што се тиче измирења између цара Вилхелма и кнеза Бисмарка, о томе не може бити ни говора, докле год је гроф Каприви држав. канцелар. Ово је факат, и ако се зна да меродавни чланови пруског државног министарства не само што желе него сматрају и за неопходно потребно да се цар измири с Бисмарком. Међу тим, сад из Берлина и то побијају. Из Фридрихсру-а није ништа учињено, што би могло, да промене садање одношаје. То, што је цару јављено о веридби грофа Херберта Бисмарка и што је цар одговорио, све се то креће у границама обичне формалности и учтивости. Гроф Херберт није позиван да се врати натраг у државну службу и по томе гроф није дошао у положај, да то подвргне под какве услове.

— „Standard“ говорећи о добрим и лепим особинама будућег енгл. краља о принцу Ђорђу, сину принца Уелскога, коме је сада 27. год. вели: како он тако и „Englich Jllustrated“ не могу се довољно принца нахвалити. „Док му старији брат беше у животу он га је у свему превазилазио и на свашта га опомињао. Колико је даровит још је више трудољубив, једва се с муком растаља са књигом, тачан је до крајности, мио и прост у понашању да нико не би рекао, е је то син насљедника енглеског престола и љубимац своје бабе краљице Викторије. Неће још дуго времена проћи, па ће принц Ђорђе постати најомиљенија личност у Енглеској“.

ИЗБОРНО КРЕТАЊЕ У ТРОЈЕДНИЦИ.

Пишу нам из **Черевића:** „Данас у недељу 10. о. м. био је овде досадашњи наш заступник на хрватском сабору г. Стеван Симоновић. Дошао је амо да даде рачуна о свом посланичком раду (?!) на сабору. Искупљени бирачи саслушаше мирно његова разлагања, али не обећаше ништа. Г. кандидат је говорио много, уплео се чак и у светску историју, (коју није баш бог зна како испекао). При крају свог говора облизивао се око кандидатуре као мачак око вреле каше, али всује труд“.

* * *

год би их мазао, седео би после тога подуже под звонима са својом ћерком Лепом и говорио јој:

— Видиш Лепа, то су твоја браћа. Сирома сам човек ја и стар, слаб, болешљив, али ови ће да нас хране и чувају увек.

И мала Лепа би са стрепњом погледала у звона.

К-ани су знали, да се стари чича-Глиша често тајно одпентра до звона, па тамо говори и једном су баш чули и шта говори:

— Мили моји хранитељи, чувајте ми моју јединицу.

Беше то рано у зору. По селу се тек почео свет да буди и устаје. Чича-Глиша отишао да намаже јармове и да навије сахате.

Кад ал у тај мах поче да куца четири сахата. Најпре мало, па онда забрујн велико.

Беше ли то одговор на молбу старога звонара?

II.

Кад је Лепа поодрасла, стари чича-Глиша вајкао се, што не може већ више да одводи Лепу до звона.

Лепа није марила за друштво к-ски девојака. Живела је повучено, тихо и мирно. Бледо лице би јој само онда поруменило, кад би звона зазвонила. Онда би она стала под звоник и слушала силовито брујање.

— Ај, ај, Лепа — рече Милан, син првог богаташа у селу, кад је једном туда пројашио, — како ти се допадају ти звуци.

Девојка га погледа својим великим плавим очима и мирно рече:

— То су наши хранитељи и чувари.

Милан швићну бичем и смејао се.

— Ха! ха! ха! Поздрави твоје хранитеље.

Девојка је гледала за њим.

III.

— Волиш ли ме?

— Погледај ми у очи па види, погледај ми у лице и ако опазиш на њему само трунка од неверности и преваре, а ти узми пушку, па ме уби драги. На тебе мислим, кад се нађем у самоћи, на тебе мислим, кад сам посред буре, твој роб сам и ти још питаш, да ли те љубим?

Лепа је држала у руци ружу и гледала ју.

— Побећи ћемо одавде из овога маленога села. Отићи ћемо далеко, далеко, где нас чека малена кућица, па ћемо тамо да будемо срећни. Родитељи ће најзад да се одсрде и за снаху да те признаду.

Девојка је дрхтала, бојала се. Али слатки глас Миланов занео ју.

— Довече нећу узалуд чекати на те, јели?

Лепа побледи и рече:

— Нећеш, доћи ћу.

IV.

Стари чича-Глиша весео се враћао својој кући. Био је у великом бирту, где му је кнез платио литру вина и похвалио га, што тако марљиво пази на понос целог села, па сад се старац журио, да то Лепи, својој јединици каже.

— Где си, Лепа! Лепа! Отвори, ја сам.

Нико не одговара. Старца обузе дрхтавица

Отвори сам и уђе у кухињу, па онда у собу, где на столу опази нешто кредом писано.

Узме своје велике наочари са црним оквиром и поче да сриче.

„Збогом, драги оче. Не срди се на мене, не куни твоју јединицу“.

Чича-Глиша јурне на улицу. Људи зачуђено гледали, како стари звонар гологлав јури по улици. Лице му све гори.

— Чича-Глиша канда се опио

— Ко је видео моју Лепу, викао је старац. Људи! Помагајте, дајте ми ћер, моју јединицу!

Чича циган викне из гомиле:

— Овај час сам их срео на крај села, њу и Милана II.

— Одвукао ју, Милан, одвукао?...

Старац помамно јурне кроз гомилу и поче да трчи. За њим људи, момци, жене, деца.

Старац дотрчи до цркве па јурне на корош.

Громки, страшни звуци разлегали се и пробијали ваздух Велико звоно силовито брујн а средње и мало страховито јече. Не беше то већ више звук звона. Беху то звуци са онога света, који и мртве будише.

Ни за тренутак да престане ужасан јек. Старац, као да се претворио у цина, тако је снажно вукао за ужа. Неколико момака хтеде за њим на торањ. Али он одгурнуо последње лестве, да се крхајући сурвале у дубину.

Звона брујала даље. Спуштао се сумрак. Црни облаци ваљали се по небу а са севера дугну хладан ветар.

Гинг-ганг... хранитељ, бранитељ... гинг-ганг... ганг.

И у тај пар чула се лупа кола и топот коњских копита од краја села.

V.

Девојка се приљубила момку и обавила му руке око врата. Вранци јурили као муње али кочијаш је још једнако швићкао и пуцао бичем.

Милан тепајући шапутао је слатке речи девојци на ухо и пољупцима је умиривао.

Кад, ал девојче га на једаред силно одгурне. Неки чудни, ужасни, брујећи, чаробни звуци допреше јој до ушију.

И тај звук био је све јачи, све силнији. Јурио је за колима јечећи, јаучући и девојка је дрхтала.

— За бога! — стењала је — молим вас, да се вратимо. Смилујте се.

Момак севајућим погледом погледа девојку.

— Хо хо! Није то тако. Сад си моја, сад ћеш самном па...

Умуче. Велико звоно забрује необично и девојка очајнички гурну момка доле са кола.

Кочијаш на мах заустави коње и пожури к господару своме, који је непомично лежао на земљи.

Девојка пак зграби узде у своје руке, швићну бичем и коњи појурише натраг к селу.

По мађарском. **Милован.**

Из **Илока** нам јављају: „Светозар Кушевић одустао је од кандидатуре ради слабога изгледа на успех. Сад је владин кандидат само Симоновић, па смо љубопитљиви, како ће се у нашој општини владати они, који га хтедоше недавно избацити на поље. Идемо да видимо!“

* * *

Јучерањи „Браник“ доноси овај допис из **Срема:** „Изборно кретање и у нашем крају је започело, ако се у опште ове појаве, које предходе нашим изборима, могу назвати изборним кретањем. Ко познаје ситуацију у нашем крају, тај у напред зна исход ових избора. Нема сумње, да ће у овим срезовима победити кандидати владине странке, јер се опозиција и не миче. Не верујемо, да ће и бити какве жешће борбе.

Ја ћу вам другом приликом опширније писати о нашем положају овде. Стара „српска самостална странка“ више не постоји. Радикали (та у 53. бр рекосте друкчије — онде их је било само неколико „малконтената“. — Ур. „Заст.“) су почели да сами раде; они, који не припадају радикалима, а који су некад сачињавили „српску самосталну странку“ (!), видећи све тешкоће, повукли се натраг, да дочекају друго време (ово је заиста, онако, дипломатски загонетно. — Ур. „Заст.“). Међутим садања српска самостална странка бар у Срему нема терена (!). Против Јовића раде и српски радикали, који не би хтели, да их он у сабору заступа. По свој прилици да ће дакле у Карловцима бити исабран Дане Станковић, у Земуну Мирко Хрват, у Мартинци др. Тоша Недељковић, у Моровићу Ст. Поповић, у Иригу Васа Ђурђевић и т. д.“

Ми ово доносимо куриозитета ради.

Трговина, економија, финансија Угарске.

Извештај краљевско-српског генералног конзулата у Будим-Пешти за прво тромесечје 1892. год.

(Из „Српских Новина.“)

Најважнији догађај на пољу трговачко-економском беше у овом тромесечју: ступање у живот нових трговачких уговора, што их је ова монархија склопила прошле године. Уговори ови, о суштини којих је било опширног говора у прошлом извештају овога конзулата, ступили су у живот 1. фебруара по нов. кал. и тако је тога дана престала она неизвесност и грозничавост, у којој се налажаху трговци и пољопривредници, очекујући да се на самом делу покаже вредност нових уговора. Време од 1. фебруара до данас тако је мало, да се у обиму његову не може показати утицај нових уговора на трговину и привредни положај. О томе ће се моћи говорити тек много доцније, када се уговори покажу у подужој пракси какви су. Међу тим су велика надања, да ће ово ново стање дати великог полета трговини са храном и дрвима, а сточарска је трговина већ и пре тога знатно пошла напред.

Међу незадовољницима са стањем, створеним новим уговорима, налазе се и пристаништа Трст и Фијума. Она су се обратила петицијом на надлежне министре трговина, тражећи да се очувају њихови интереси, који су новим уговорима угрожени. До сада је, на име, роба увезена морем имала извесне царинске олакшице; сада је та повластица укинута новим уговором са Немачком. Трст и Фијума туже се, да ће промет на мору услед тога опасти, што се и догодило већ одмах после неколико недеља, како су уговори почели важити.

Фијума има и другог јаког конкурента у железн. прузи Сарајево-Коњиц. Босанска трговина имаће преко Метковића морски пут за Трст. Обилазећи Фијуму и угарску државну железницу, извесно је, да ће ово оне највише и осетити.

Када су нови уговори почели важити, искрсле су извесне мале несугласице између монархије немачке, а то за то, што су са немачке стране тражене сведоџбе о пореклу и за ону робу, којој то, у смислу уговора, не треба. Но те су сметње у у брзо отклоњене. Исто је тако допуштен у Немачку увоз аустријских оваца тек по што је Аустро-Угарска забранила увоз и транзит руских оваца.

По што је трговачки уговор између Аустро-Угарске и Шпаније 1. фебруара истекао, склопљена је конвенција, којом се досадашњи уговор продужује до 30. јуна 1892 године, изузимајући му оне одредбе, које се тичу увоза аустријског шпирита и алкохола у Шпанију.

Није искључено, да ће после преговора који се воде са Србијом почети и преговором са Румунијом односно нове ветеринарске конвенције и трг. уговора. Бар о томе је изјављена жеља са полузваничне стране из Букурешта.

Парламенат је почео свој рад у брзо после довршених избора, који су дали, као што се могло предвидети, ресултат, који ни у колико није изменио слику парламента и кабинета. Први посао парламента беше доста бурна расправа о адреси, у којој има помена о економским реформама, које престоје, и о регулисању валуте. За тим је настала прорачунска расправа, која као да се не ће свршити до 1. маја по нов. кал., докле су влади одобрени издаци по прошлогодишњом буџету, те ће се индемнитети морати још бар за један месец продужити.

Министар земљорадње г. Бетлен поднео је сабору врло опширан извештај (који је и засебно отштампан) о раду повереног му министарства у 1890. години. Извештај је врло исцрпан и говори о угарској пољопривреди, сточарству, винарству и економским установама. — Крајем маја по новом календару држаће се у Пешти редован сајам приплодне стоке што га већ девет година приређује држава са уг. пољопривредним друштвом, о чему је овај консулат известио наш трговачки и привредни свет преко министарства народне привреде и званичних новина.

Министар трговине г. Барош учинио је битне измене у надлежном одмору, које су почеле важити 20. марта по нов. кал. Многе радње, које су морале бити затворене недељом пре подне, могу се сада држати отворене, а трговачке радње и бакалнице, које су смеле бити отворене недељом само до 11 сати пре подне, могу се држати отворене до подне (12 сах.) Међу тим сопственици продавница дувана („трафике“) нису дужни да држе продавнице отворене недељом цео дан, већ само до 4 сах. по подне, а доцније ако сами хоће.

*

Финансије. — Најважнији догађај на пољу финансија ове монархије извесно је сада регулисање валуте, које се прошле године предузело а у првој четврти ове године у живом темпу *пошло* напред. Владе ових половина монархије сазвале су валутне анкете од најбољих стручњака, који су имали да одговоре на постављених пет питања, која се тичу начина извршења тога регулисања. Обе анкете у Бечу и Пешти изразиле су се једногласно за златну валуту, а већим делом за што мању новчану јединицу. Мишљења су била подељена у питању дал да се уз будући златан новац задрже и папирне новчанице и сребро — и колико? Неки од стручњака били су за то, да се новчанице и сребро и у будуће задрже, али са ограниченом количином. Међу тим су други одлучно противни томе, јер, веле, у томе случају би се валута тек у пола регулисала, т. ј. регулисање њено било би крње, непотпуно. Сребрн новац има такођер великих противника у члановима анкета, који би садашњу сребрну готовину најрадије прелили, али само у ситан новац за поткусуривање. Присталице франковског система, којих је у анкетама било доста, износили су као најјачи разлог трговачке везе са балканским државама, где је такођер тај новчани систем. Међутим, каква ће бити нова новчана јединица, то се још сада не може знати, као што је још неизвесно и каква ће бити релација, т. ј. однošај вредности нове златне новчане јединице према садашњој форинти у себру. Релација спада у најделикатнији део валутског питања, јер су овде заинтересовани сви сталежи. Неки су за дневни курс садашње форинте према злату, а неки су за просечни курс од последњих година. Свакако ће ово питање, пошто су саслушале мишљење до 60 првих стручњака у земљи, владе саме решити у законским пројектима, који ће се још ове године поднети парламентима на узаконење. Из овога се види, да време када ће монархија добити нову валуту, није далеко.

На новчаним трговима, нарочито лондонском, већ је сондиран терен што се тиче куповине злата, које је потребно за регулисање валуте. Енглези нису противни тој куповини, само би желели да се она врши поступно, а не у једаред, те да се избегну трзавице на ночаном тргу. Угарски министар финансија купио је међу тим већ и до сад знатну количину злата, а моћи ће се нешто купити у самој земљи, јер и Угарска производи злато, и ако је производња (рудокопи) у страначким рукама.

Угарске државне финансије закључиле су 1891. годину са 23 6 милиона фор. сувишка, ресултат, којим се Угарска поносити може. Ево разлике између предвиђених и фактичких прихода и расхода за 1891. годину:

	Предвиђено	Фактички
Приход	369,008.583	401,635·021
Расход	368,969.323	378,010.664
Сувишак	39.260	23,624.357

форината аустријске вредности.

Из публикованог извештаја министра трговине види се, да је зонска тарифа на угарским држ. железницама дала државној каси 3,021.200 фор. више прихода, — међу тим су се и трошкови услед зонске тарифе са 1,387.208 фор. увећали.

Пештанска берза завршила је свој рад за прошлу годину са средњим успехом. Радња на термине добија све више полета, а исто тако и куповина вредносних папира.

(Наставиће се.)

ДОПИСИ.

Из паланачког изборног среза. Од како су прешли саборски избори за угарски сабор и наш је срез једнодушно протестовао против „јединственог статута“, од то доба па до данас не беше важније појаве, о којој би се дало што писати. Но ових дана изненади нас немила појава: Избор пароха у Ст. Футогу. То место беше до сад челенка нашег среза, јер је свагда својом слогом и једнодушношћу предњачило срезу. Но, сад се показало, да и Футог — онај сложни Футог уме да се поцепа. Приликом избора пароха било је три странке. Као што је „Застава“ већ јавила добио је поп Стева Стевановић 30, поп Тоша Поповић 29, а поп Васа Чупић 18 гласова. Ма да од ове тројице не одговара ни један баш бог зна како футошким приликама ипак морам да споменем нешто што треба да се зна. Од неко доба проносе се гласови по нашем срезу, да је познати силбашки администратор парох Тоша Поповић постао радикал. Овај вешти кортешки виц употребио је његов кортеш Стева Илић, који је председавао и на силбашком збору, не би л' тим завео „праве“ футошке радикале, да гласају за поп Тошу. Али да се не би заводило јавно мнење, мора се признати, да футожани ипак знају шта раде. Не хтедоше они на радикални лепак поп Тошин ни његова кортеша Стеве Илића наићи. Та знају они, да је поп Тоша син мошоринског „поп канонера“, који је некад писао похвалнице Герману, а данас коленоприклоно пузи пред Георгијем. А знају футожани, да ивер неће од владе далеко пасти. И најпосле сиромах поп Тоша, који дише духом назаковањијег клирикалца, сад уједанпут да постане радикалом; он зар, који није кадар да прочита ни пет редака у „Застави“, а да не плане као кокица. Част дакле футошким радикалима, што се нису преварили тим проношеним гласовима о поп Тошином радикализму, нити се заведоше за кортешким вицем његова брата Стеве Илића — председавањем на силбашком збору. Од футошких радикала слабо је који гласао на поп Тошу. Већина је била за поп Васу и на жалост за поп Стеву. Но, жалосно је само, што радикали футошки не могоше да се сложе те ће тако доћи до наименовања, а да се они сложили, један ма који кандидат он би добио две трећине. Но, за то им се мора ипак опростити, не наиђоше на лепак, те се не заведоше за поп Тошом.

Прикрајчанин.

Уметност.

Сликарска и вајарска изложба у Бечу.

I. Пластика.

Беч има данас шпецијалиста у свима гранама пластике, како у монументалним сликама, тако исто у оним сликама које служе као украс у архитектури, у изради портрета и медаља. У последње време изашао је на глас Клоц као вајар, али за израду своји слика он не употребљује бели мрамор, него дрво.

Добро су позната имена Зумбуш, Вејр, Тилгнер, Шарф Шварц и Клоц. То су уметници великог укуса, сваки у своме фаху уметници првог реда. На овој изложби не наилазимо на радове тих великана, али за то опет има доста врло интересантни и отлични радова млађи уметника.

Одма морам приметити, да је на овој изложби заступљен и реализам у вајарству, али доста слабо. Радови у правцу реалном још су почетнички, али и ти почетнички радови квалификују дотичне уметнике као врло даровите људе. Међу осталим ту је и Ханс Шерпе са својим моделом из гипса, „Надгробни споменик“ за песника Анценгрубера. У томе споменику споји уметник реализам са алегоријом, али му је та мешавина врло рђаво испала. Исти уметник ни најмање не ради по шаблони, него се увек одликује својим оргиналним идејама а то у данашње време више вреди, него да је какву стару и познату идеју највештије и најукусније израдио.

То дело представља немачку сељанку девојку, која иде путем. У руци јој штап и завежљај. На једном упази она на узвишеној каменитој плочи име „Анцегрубер“ а више самог имена и саму његову слику. Она спушта штап и завежљај доле на земљу и од бола наслања се на ту плочу. Нико неће порећи, да је Шерпе ту девојку сасвим вештачки извео, јер и сви остали његови радови квалификују га као изврсна вајара. Али шта нам се код тог његовог дела не допада, то је његова оргинална идеја, јер она сељанка девојка, која представља народну појезију или песникову вилу, поред све своје фине и вештачке израде, изгледа нам, као да сувише круто и ладно оплакује она тог народног песника.

Лепо је дело „Борба за свакидашњи хљеб“ од Дирнбауера, изведено у чисто реалном правцу. По тој изради изгледа нам, као да је уметник похађао школу Емила Золе. Слика нам представља две изгладнеле особе, које се отимају за један хлеб, тако, да је то отимање прешло кашње у очајничку борбу. Израда је отлична, сваки мишић је лепо и јасно у своме дотичном положају изведен. Борбу ту је уметник заиста вештачки у камену извео. Мраморна статуа „Прва погрешка од Lami'a представља нам голу нагу девојку, која нам јако у очи пада, баш ради њеног ружног положаја, који је уметник хотимице узео. Та млада девојка учинила је велику погрешку, за коју се каје, за то је пала доле на колена и руке подигла горе, покрај ње лежи расцветана ружа, као символ изгубљене невиности. Јест, она се каје, али ми ту њену силну и тешку борбу не видимо ни најмање изражену на њеном лицу. Па и сам онај бујни живот, који је сада у томе млађаном телу још јаче, страшније и силније узбуркан, није нам уметник на телу ни најмање приказао. На целом телу не можеш видети ни једног мишића, ни једне жилице. То дело нема дакле озбиљне природне штудије. Мрамор је остао још увек ладан, јер уметник није био кадар, својим длетом да у њега унесе топлину живота. Једном речи, статуа је монотона а до некле и досадна.

Бисте и портрета има врло много, ту има ствари мање вредности а има и отлични радова. Међу осталим налазе се дела Тилгнерова и Коварцика. Вајар Хелмер изложио је бисту чувеног песника Хенрика Ибзена. Код те бисте уметник је био кадар средством вештине да савлада ругобу самог оргинала, јер оде на бисти је Ибзен представљен као леп човек, а у самој ствари природа га није обдарила тако силно лепотом, као генијалношћу.

Хертеров рад „Ретка риба“ представља рибара, који је у својој мрежи уловио лепу нереиду, добро је погледа, па се чисто од ње плаши. Израда је врло лепа, поетична замисао сасвим је оригинална али није за вајарство. По самој композицији тај рад изведен у пластици није толико укусан. Исто дело чинило би више ефекта, да је представљено на слици.

Сухарда је изложио дело „Wiegenlied“. Рад без икаквог већег ефекта. Ту вам је уметник представио мајку која успављива своје дете, али ту се нашао и отац, који својом свирком подпомаже, да се дете успава. Отац је ту досадан, али још су досаднији они голубови, што су се ту нашли.

Као што сам већ унапред споменуо изложио је свој рад вајар Клоц, који своје радове из дрвета ради, али исти је у том погледу данас ненадмашан. Он је кадар сваки портет својим длетом из липовине без икаквог модела или цртежа одма са оргинала изклесати. Испрва је радио мање ствари али сада се подуватио и већег дела, а то је „Свештеник Хаспингер“, изврсно дело на монументалном пољу, и ако није изведено из монументална материјала.

Као што је чувени вајар Zumbusch у своме најбољем делу представио Бетовна као хероса уметника, тако је у маленој штатуи представио Вајгл Бетовна као приватна човека. Биографи Бетовнови описују га као човека џандрљива, осорљива и врло чудновата, ето тако живо и истинито представљен је Бетовн на тој маленој штатуи.

Пуно лепоте, љупкости и нежности је дело вајара Фуса „Извор“. То вам је мраморни релиф лепо нацртан, како онај орнаменталан део, тако исто и она фина женска особа. Једина и врло незнатна примедба могла би се учинити, а то је: ону орнаментику требао је уметник мало више удалити од оне фине и нежне нимфе, јер овако као што је уметник извео, изгледа као да ће она орнаментика угњечити ону лепу и нежну особу.

Пре но што завршим преглед вајарски радова и прећем на изложене слике, морам споменути изрезане и саливене медаље које је изложио Роти из Париза. У тој струци уметник је не надмашан.

Беч. **П. К. Л.**

СВЕМУ СРПСКОМ НАРОДУ!

ПОЗИВ

НА КУПЉЕЊЕ

„СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ.“

Претуривши већ својих првих стотину година, нова српска књижевност се почеше ширити све даље и даље и освајати све већи број читалаца. Књиге српске нису више ретке и није их мало; с напретком идеја о јединству народа и језика његова и књижевност је напредовала. Али су читаоци српски више остављени срећи или случају; широки покрет књижевни и широка потреба читања и поуке у корисном и народном духу немају ни редовне неге ни систематске целине. Потреба је неопходна, да се у једно приберу како времена старо и ново, тако и пријатељи српске књиге и српске речи с истока и са запада, са севера и с југа. Потреба је, с једне стране, да се свакоме на домак стави оно што је до сад добро израдила српска књижевна радња и свест, а с друге, да се око тога као огњишта свога састану сва браћа, и да у томе потраже духовну своју заједницу, основе своје народне индивидуалности. Може ли разумна реч Доситејева разгонити незнање, што још влада над великим делом масе нашега народа? Може ли родољубиви и благи његов савет и данас да стишава бујне страсти у читалаца? Јесу ли списи његови довољно познати млађим нараштајима, који — хвала Богу — све гушћим редовима стижу? У нас се славила стогодишњица рођења Симе Милутиновића Сарајлије, али колико је поштовалаца Симиних прочитало, до ништа друго, његову „Србијанку“? Топла љубав Ј. С. Поповића према народу, смишљени погледи на прошлост нашу, сета његове песничке душе мање и ређе одушевљава данашњу омладину, јер га она ретко где може читати. Дела њихова, дела Мушицкога, Караџића, Атанацковића, Прерадовића и других писаца, или су са свим не издана или су издана некритично и неудесно, те свакојако не врше онај задатак, коме су их њихови творци наменили: да свима српским нараштајима буду светле луче на путу народнога напредовања.

Као год ова старија дела тако и послови многих савремених или мало ранијих књижевника, дела од трајне књижевне вредности, стоје данашњим читаоцима неприступна, растурена по ретким листовима или зборницима. И сами данашњи књижевници врло често наилазе на многе сметње при издавању својих дела. Они имају да се боре с укусом читалачким, који је сад мање у њихној власти а више у рукама оне књижевности, која као да нема другога задатка него новчану корист својих произвођача и издавача. Преводна књижевност иде овим последњим путем. Песништво словенско и туђе готово је занемарено; приповетке, новеле и романи, који руску књижевност дигоше до светскога гласа, одбрана

дела великих приповедача, којим се вично подмлађује француска и друге књижевности, тешко налазе издавача. С овим се невољама једва боре и поједини писци и преводиоци и уредници новина и часописа. Старија пак угледна дела великих нових и старих светских књижевности још се мање у нас пресађују.

Поучна популарна књижевност захтева тако исто помоћи. И ако се у нас с успехом наставља оно проучавање целокупнога живота, садашњега и прошлога, у нашега народа, што започеше Рајић, Караџић, Даничић и други; опет су научне тековине веома мало распрострањене. Народ наш нема данас у рукама ни историју своју политичку ни културну ни књижевну. А без указивања на старе стазе могу ли се сигурно показати путови будућности, без изношења на углед старога прегаоштва може ли се живо подстаћи душевна снага у омладине? И познавање саме српске земље и садашњега стања народнога није онако како би се зажелело, те да би топла љубав, упућена просвећеним знањем, могла да све делове отаџбине, да сва племена српска и ватрено и зрело пригрли. Познавање околних нам народа, с којима смо судбу делили, делимо и делићемо, њихова историја; историја словенских народа и великих светских обрта предмети су, који и данас очекују раднике. Ширење знања из економије и из природних наука (упоредне географије, геологије, биологије, физике, астрономије и игијене) осетна је потреба, која се још довољно и смишљено не подмирује.

Ово је стање покренуло основаоце „Српске књижевне задруге“, да се обрате српским читаоцима, и ако знају, да се њихову родољубљу и помоћи обраћају с многих страна. Основаоци су уверени, да српски читаоци осећају лично потребу, да се води брига о реченим празнинама у данашњој нашој књижевности. За то мисле, да раде посао користан свакоме, и да ће за то у свакога наћи потпоре. Ако одзив одговори надама, ако се са потребним стрпљењет допусти „Задрузи“ време потребно јој да свој програм барем у главнијим његовим цртама развије, „Задруга“ мисли, да ће моћи делом оправдати свој постанак. Низ година донеће сваком задругару читаву домаћу књижницу, у којој ће мало по мало угледати света: сви знатнији списи досадашње српске књижевности; збирке растурених радова савремених књижевника; одабрани нови послови и преводи и прераде лепих књижевности славенских и туђих; поучна дела о прошлости и садашњости нашег народа, о околним и словенским народима, о великим историјским појавима, о најзанимљивијим странама природних и друштвених наука. Прештампавајући старије књижевне послове, управа мисли употребити на то сваке године од прилике половину својих издања; а намера је првих година издати скупљене или одабране радове ових писаца: Доситеја, Рајића, Зелића, Видаковића, Мушицкога, Караџића (историјске, географске и етнографске чланке), Милутиновића, Проте Матеје Ненадовића, Ј. Хаџића, Ј. Стејића, Ј С. Поповића, Ј. Суботића, Богоб. Атанацковића, Павла Поповића Шапчанина, Бранка, Његоша, Ст. Враза, Томазеа, Прерадовића, Шеное, Љубише, Врчевића, Јукића, Ј. Памучине, Трифковића, Грчића-Миленка и других. „Задруга“ ће за право прештампавања потражити споразум и договор, где год то требало буде. Неће бити заборављени ни писци ранији: Качић, Гундулић, Палмотић, Ђорђић, Бунић, Вучићевић, Јак. Палмотић, Златарић, Рањина, И. Држић, И. Рељковић, колико се год избор из њих може подесити с укусом данашње шире публике. Свако ће се тако издање приредити критично са потребним уводом, а у гдекојим случајевима и коментарима и речницима непознатијих речи. Управа се нада да ће у брзо моћи изнети сличан програм свога рада и за остале врсте својих издања: за преводе и позајмице из лепе књижевности и за оригиналну, преведену и прерађену поуку.

Овим позивом отвара управа упис у чланство за чланове добротворе једанпут за свагда а за чланове оснивaче и улагаче за годину 1892. „Задруга“ се обраћа свима родољубима српским, свима пријатељима њена задатка, да је потпомогну онако како могу, било уписом у чланство, било вршењем повереничке дужности, било књижевним радом. По члану 8. правила, **чланови добротвори, плаћају најмање сто педесет динара или седамдесет и пет форината, једном за свагда; оснивачи плаћају десет динара или пет форината за сваку годину; улагачи дају шест динара или три форината такође сваке године.** Сви они добијају сва редовна друштвена издања (члан 7 и 10). **Они родољуби, који би се хтели пријавити управи и примити се повереничке дужности веома би тим обавезали управу.** Повереничка су права и дужности назначена у члану 16 и 17. правила.

Управа ће се старати да што пре коначно смисли, шта ће ући у прво коло њених књига за годину 1892, на које се овим упис отвара и о томе ће публику одмах известити. Књига ће се спремити и разаслати у један мах са свршетком године.

Основаоци „Српске књижевне задруге“ учинили су, што је од њих зависило, да се почне овај за српско народно развиће неоспорно користан посао. Они с овим у већој опширности износе шта их је на то побудило и како на том мисле радити. На народу је — сад — да својим пристанком или саучешћем што обилатијим каже, како о овој потреби сам мисли. Кад је наша отаџбина могла још пре осам стотина година родити Растка Немањића, да, презревши престо очински, пође путем, којим стиже и поста светитељ књижевник свега српскога народа; кад је мали српски Дубровник могао одњихати Гундулића, којега се песничка лепота цени не само у постојбини његовој, него свуда где се српска реч разуме; кад је нејаки, бројем и имућством, део Срба могао пре сто година да прихвати књигу, коју му Доситеј пружаше и да је, очувану, после као топлу зраку пушта до крајњих граница домовине српске: неће се ни данас, кад је готово сва земља српска отворена приступу српске књиге, — одбити позив, да Србин задружно понови и настави рад тих својих великих предака! Проговорите дакле о овом послу народном ви сад делом, драга браћо Срби и Српкиње, где сте да сте!

У Београду, 30. априла 1892.

Тајник: **Љубомир Јовановић.** Председник: **Стојан Новаковић.**

Вести из места и са стране.

Мајалес „Задруге Срба занатлија Новосађана“ приређује 3-ћи дан Духова мајалес у футошкој шуми. Полазак у пола 8 сати са свирком из задружног дома. На лицу места држаће поздравни говор г. председник. У пола 1 сат ручак, после ручка невање и играње а у вече осветлење са лампионима и ватрометом. Повратак у 8 сати.

Новосадско ватрогасно друштво имало је данас 10. т. м. ванредну главну скупштину, којој је председаво Фридрих Вајтман стругар, као најстарији члан по служби, — у одсудству због болести г. градоначелника као главног управитеља. — Решен је само један предмет да се удовици подкоманданта Јозеф Тулнера изда тромесечна плата, као посмртни паушал.

Уморство. У Бају спазила је полиција једног раденика баш кад је од суседа носио један џак с кукурузом. Због чега буде затворен у аришту. Сутра дан нађен је да се помоћу џепне мараме обесио (?)

Продаја вуне. У 52. бр. „Заставе“ донели смо како је продавана вуна у министарству земљорадње, где се испоставио неки кинески рачун, — место 100 м. кгр., продано је, на бечку стару меру по 56 клгр. Сад можемо јавити да је министарство трговине издало о том наредбу, у којој наређује да се мера у јавном саобраћају може само у смислу VIII. зак. од 1874. г. употребљавати. И да је још 1884. г. 1. јануара по §. 1. уведена правна пракса на пештанској берзи: да се било које врсте вуна, има по 100 кгр, чисте вуне у џакове паковати. — Услед тога чине се пажљивим заинтересоване особе да споменути прави обичај имају употребљавати и имати у виду законска наређења, да се вуна и онда на 100 кгр. има мерити, било да је од 100 кгр. у мањим и у већим количинама у џакове спакована.

Тежина новог новца. По предложеном закону ковање се 200 милијона крунаша из сребра. За тај новац треба 1,000.000 кгр. или 10.000 мет. центи сребра. Од никла ковање се 60 милијона комада, и то: 30 милијона потура (холара) од 600.000 кгр. или 6.000 мтр. цен. 30 милиона по 20 потура, од 900.900 кгр. или 9.009 мтр. крт. Најтежи новац биће од бронзе. Од које ће се сковати 26 мил. ком. по 2 и 1 потуре од 4,761.900 кгр. или 47.619 мт. центи. Да се сва тежина тог метала довезе треба 726 вагона са 36—37 машина. Заиста колосална је то маса, што ће циркулирати у промету аустро-угарске монархије као новац.

Трговина.

Нови Сад, 12. маја. Тек што смо имали дан два лепог времена кад данас и опет поче киша да пада. Рад на нашој житарској пијаци није никакав, а исто тако ни цене нису ништа напредовале, него су остале по старом. Продавало се: Пшеница 8 ф. 60 н. Кукуруз 4 ф. 60 н. Јечам 5 ф. 20 нов Зоб 5 ф. Наполица 7 ф. 50 н. Све од 100 клгрм.

Добили смо и најновији ценовник брашна, које се данас овако продаје:

0.	1.	2.	3.	4.
ф. 15·20	ф. 14·40	ф. 13·80	ф. 13·20	ф. 12·60
	5.	6.	7.	8.
	ф. 12·—	ф. 11·40	ф. 10·20	ф. 8·80

Крису је цена: А. ф. 15·80 В. ф. 15·80 С. ф. 15·— Све од 100 килограма.

На осталим пијацама остало је све по старом. Продавало се:

Теоци 8—20 ф. од ком.
Јагњци 4—12 ф. од пара.
Свињи дебели 40—41 ф.
Свињи млади 38—40 ф.
Маст 48 фор.
Сланина 50 фор.
Све од 100 килограма.

*

Будимпешта, 12. маја. Са пшеницом је врло лабав промет, паромлини држаху се врло повучено. Промет је изнашао 10.000 м ц. са ценом од 15 н. нижом. У другом зрну био је посао врло скучен. Продавало се: Пшеница разне каквоће 8 ф. 20 н. до 9 ф. 10 н. Све на три месеца. Закључивано је: Пшеница за мај-јуни 8 ф. 39 н. за јесен 8 ф. 01 н Кукуруз за мај-јуни 4 ф. 85 н. за јули-август 4 ф. 96 н. Зоб за мај-јуни 5 ф. 33 н. за јесен 5 ф. 37 н. Репуца за август-септембар 11 ф. 85 н.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи.

од 12. маја.

Дукати — — — — — — — —	5·64
Наполеондори — — — — — —	9·47
Немачка марка — — — — — —	58·55
Лондон — — — — — — — —	119·60

Новије вести.

Беч. Надвојвода Фридрих отпутовао је у Копенхаген да тамо заступа Њ. В. при свечаностима златнога пира, данскога кр. пара.

Париз. У Сен-Етијену довршена је расправа против Равашола и другова, па је потпуно доказано, да су починили грозна уморства, ради којих су оптужени. Пређашњег анархисту Шомартена, који је сведочио против Равашола, осудили су анархисте на смрт.

Цетиње. Вест, коју донесоше разне новине, да ће кнез Никола путовати у Петроград, службено се опровргава.

Монтевидео. Бразиљански ратни брод „Солинеос“ потонуо је на путу у Маттогросо. Утопило се 120 особа.

Њу-Јорк. Штета, коју је починила поплава, превазилази 11 милијона долара. Жетва је у дотичним пределима сасвим онемогућена. Осам хиљада је људи без крова. Жалосно је погледати на обале Мисисипи-ја, између Кајира и Сен-Луја. Усеви уништени су на простору од 500.000 јутара.

Лондон. „Тајмсу“ јављају из Лагоса у Западној Африци, да су Енглези потукли војску краља од Џебу-а, па самога краља заробили. Пало је 400 Црнаца а Енглези изгубише неколико мртвих, дочим су рањена 3 часника и 30 војника.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

(Стигли 12. маја у 3 сахата после подне.)

Будимпешта. Посланици Бела Ацел и Алберт Каршај побише се у двобоју. Куршум из кубуре Ацелове ударио је Каршају у десну страну груди, те се држи да мора умрети.

Дописница уредништва.

Пријатељу из *паланачког избори. среза.* Ваш допис стигао нам је у понедељник у вече, кад је „Застава“ била већ штампана. Срдачно вам поздрављe!

Г. Сави Бјелановићу уреднику „Срп. Гласа“, Задар. Ма баш вам евала, што сте вашу писанију у последња два броја вашега листа разаслали многим нашим пријатељима у Срему, Бачкој и Банату, а евала и ономе нашем „једномишљенику“, који вас је послужио с адресама — бар су се наши пријатељи могли лично уверити, какав сте ви харлекин. А мило нам је то још и због тога, што од кад нас ви нападате, а нарочито од претпрошлог вашег броја, порастише нам опет претплатници. Дакле само весело, г. Саво, удрите на јуриш, ми се томе радујемо — ако само ваше писање не би нашкодило вашем броју претплатника. А за „Крунослава“ ни бриге вас; он седи чврсто онде, где сада седи.

Сл. уредништву „Браника“ Нови Сад. Једва једаред! Ми смо већ нестрпљиво чекали, да и ви пренесете Бјелановићеве харлекинаде, па евала вам, што то учинисте. То је уопште било потребно, да се свет увери, како ви обојица немате ништа друго да пишете, него сензационе — глупости. Сад треба да донесете још и оно смиље и ковиље, што је „умни“ Сава још написао. Само напред — не женирајте се!

РЕД ВОЖЊЕ
ЖЕЉЕЗНИЧКИХ ВЛАКОВА
ВАЖИ ОД 20. МАЈА (1. ЈУНА) 1891.

Из Будимпеште за Београд:

Километара	Станице		Мушовити влак (Orient-Express)	Брзи влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	Будимпешта	полази	2.35	2.40	8.00	9.40	—
175	Субатица	„	5.50	6.26	1.46	5.24	—
	Шандор	„		—	—	5.33	—
	Верушић	„		—	—	5.49	—
193	Чантавир	„		—	2.11	6.16	—
	Зобнатица	„		—	—	6.26	—
207	Топола	„		6.59	2.34	6.48	—
	К. Хеђеш	„		—	—	7.12	—
223	Х. Фекетехеђ	„		7.16	2.56	7.20	—
234	Врбас-Кула	„		7.30	3.16	7.46	—
248	Стари Кер	„		7.44	3.34	8.15	—
	К. Алпар	„		—	—	8.25	—
260	Кисач	„		—	3.51	8.38	—
276	Нови Сад	„	7.40	8.21	4.19	9.17	—
279	Петроварадин гр.	„		—	4.25	9.25	—
281	Петроварадин	„		8.29	4.32	9.33	—
286	Карловци	„		8.37	4.41	9.47	—
296	Чортановци	„		—	4.59	10.09	—
300	Бешка	„		—	5.07	10.20	—
310	Инђија	„		9.05	5.21	10.38	—
318	Стара Пазуа	„		9.15	5·38	11.00	—
326	Нова Пазуа	„		—	5.50	11.15	—
332	Батајница	„		—	6.00	11.28	—
347	Земун	„	8.59	9.45	6.20	11.55	—
359	Београд	„	9.09	10.05	6.45	12.30	—

(Сваког уторника и петка)

Из Београда за Будимпешту:

Километара	Станице		Мушовити влак (Orient-Express)	Брзи влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	Београд	полази	3.02	5.30	8.25	3.25	—
12	Земун	„	3.12	6.11	9.00	4.01	—
27	Батајница	„		—	9.19	4.33	—
34	Нова Пазуа	„		—	9.30	4.48	—
41	Стара Пазуа	„		6.42	9.48	5.05	—
49	Инђија	„		6.52	10.01	5.31	—
60	Бешка	„		—	10.19	5.56	—
64	Чортановци	„		—	10.27	6.06	—
73	Карловци	„		7.20	10.46	6.30	—
78	Петроварадин	„		7.27	10.56	6.43	—
81	Петроварадин гр.	„		—	11.02	6.51	—
83	Нови Сад	„	4.43	7.43	11.16	7.19	—
100	Кисач	„		—	11.38	7.58	—
	К. Алпар	„		—	—	8.10	—
112	Стари Кер	„		8.13	11.55	8.22	—
125	Врбас-Кула	„		8.28	12.18	8.51	—
136	Х. Фекетехеђ	„		8.40	12.36	9.14	—
	К. Хеђеш	„		—	—	9.20	—
152	Топола	„		8.57	1.02	9.47	—
	Зобнатица	„		—	—	10.02	—
166	Чантавир	„		—	1.21	10.13	—
	Верушић	„		—	—	10.23	—
	Шандор	„		—	—	10.40	—
185	Субатица	стиже	6.30	9.32	1.45	10.50	—
	Субатица	полази	6.38	9.46	2.25	11.28	—
359	Будимпешта	стиже	10.05	1.25	7.30	6.40	—

(Сваке среде и суботе)

НАПОМЕНА. Црним словима штампани сати и минутиначе ноћно доба и то од 6 сати у вече до 5 сати 59 минута ујутру.

ОГЛАСИ.

ОГЛАС.

244 2—3

Од стране подписатог председништва српско-православне црквене општине, расписује се овим на дан 17. (29.) маја т. г. у 10 сати пре подне јавна, усмена понудбена расправа, за оправку овдашње српско-православне цркве и ново торањско кубе уз укупну прорачунату своту од 3645 фор. 31 новч. а. вр.

Жаобина установљена је са 5% од прорачунане своте.

Дражбени увети, детаљни трошковник, нацрт, као и сви на ту радњу односећи се нужни податци могу се сваки дан у обични уредовни час код овдашњег општинског поглаварства видити.

Председништво српско-православне црквене општине.

У Манђелосу, 5. (17.) маја 1892.

Ђока Дмитровић, тутор. **Никола Свирчевић,** председник.

ОГЛАС ДРАЖБЕ.

246 2—3

На основу скупштинског закључка српске православне црквено-школске општине, а услед одобрења епарх. управе у Темишвару, расписује се минуендо-дражба на дан 31. маја (12. јуна) 1892. у 2 часа по подне ради подизања торња на овдашњој српској православној цркви.

За дунђерски посао . . . . 1290 ф.
За ковачки посао . . . . . 75 ф.
За казанџијски и златар. посао 2197 ф.
Свега 3562 ф.

уз следеће услове:

да је подузимач обвезан са 10 проц. — за рад добивеног новца — гарантовати за доброту торња кроз 3 године;

да је обвезан — од за рад добивеног новца — 1½ проц. уступити стручном прегледаоцу.

Општина задржава право поверења посла. Ближи услови могу се дознати на дан дражбе.

У Срп. Елемиру 6. маја 1892. год.

Председништво.

ОГЛАС.

245 3—3

На основу закључка овоместне црквене скупштинске седнице, а одобрењем славног епархијског административног одбора темишварског, расписује се дражба на мањак, која ће се 21. маја (2. јуна) т. г. у 2 сата после подне у српској школи ради оправке св. цркве одржати. Посао заједно са материјалом процењен је од стране стручњака у 1759 фор. 67 новч. а. вр. на коју се стручњаци учтиво позивају.

Сваки лицитант дужан је у име пишманлука 10 процената положити.

Из ванредне скупштинске седнице држане у Оросламошу 3. (15.) маја 1892.

Јован Максимовић, перовођа. **Миливој Милошевић,** парох, председник.

ПРОДАЈЕ СЕ
У ЕРДЕВИКУ

близу жељезничке станице, велика кућа црепом покривена, на главној пијаци лежећи, са 4 собе, кујном, пространим подрумом, великим двориштем, шљивиком и баштом, са 20 ланаца оранице и виноградом, по умереној цени. — Даље 6 ланаца земље и кућиште на главном сокаку **у Бачинци** у Срему.

Упитати се ваља код др. Жарка Миладиновића у Митровици. 248 2—2

КУЋА.

У Новоме Саду, у лебарској и Телечковој улици бр. 17. и 12. — Из лебарске улице има 3 лепе собе, 1 кујна и шпајз, са лепим затвореним фораузом, испод куће је зидан подрум дугачак 12 метара. — Из Телечкове улице има велика браварска радионица, даље 2 собе, 1 кујна и шпајз. Све у лепом и добром стању. — Кућа се продаје из слободне руке, ближа извешћа могу се сазнати у истој кући. 247 2—2

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.